

І.Б. Шрамко, І.В. Голубєва, С.А. Задніков, К.Ю. Пеляшенко

ДОСЛІДЖЕННЯ В м. ХАРКІВ І ХАРКІВСЬКІЙ обл. В 2009 р.
(за матеріалами експертиз)

Results of archaeological examinations at the territory of Kharkiv and Kharkiv Oblast in 2009 are presented. The information obtained concerns various periods: from the Bronze Age to the Late Mediaeval period.

За 2009 р. здійснено більше 800 експертиз на території Харкова і Харківської обл., під час яких відкрито 20 нових пам'яток різного часу та оглянуто відомі.

Місто Харків

Багатошарове поселення бондарихинської культури і пізнього середньовіччя Клочківська — вулиця Клочківська, 52 (Дзержинський р-н). Згідно з історико-архівними даними, воно знаходиться в історичній частині міста (виявлене в 2007 р. В.М. Окатенком, тоді ж І.В. Голубєва здійснила рятівні розкопки). Пам'ятка займає дюнне підвищення лівого берега р. Лопань. Ділянка за вказаною адресою розташована вздовж проїжджої частини вул. Клочківська і межує з територією ботанічного саду — поряд з Каскадом; вона вільна від капітальної забудови, частково задернована, частково перекрита ґрунтовими пішохідними доріжками. Рельєф сформований сучасними потужними насипними нашаруваннями. Культурний шар складає в середньому 1,3 м.

Поселення доби бронзи та черняхівської культури пров. Климовського (виявлене С.А. Задніковим у 2007 р., охоронні розкопки здійснювали І.В. Голубєва у 2007 р. та К.Ю. Пеляшенко у 2009 р.) — по вул. Климовського (Київський р-н). Займає дюнне підвищення у заплаві лівого берега р. Харків. Територія поселення знаходиться під приватною забудовою. Експертизою ділянки під житлову забудову з'ясована західна його межа, що проходить неподалік річки. У західній частині потужність культурного шару складає 0,6 м, в ньому зафіксовані знахідки зрубної культурно-історичної

спільноти, скіфського часу та черняхівської культури. Шурфування здійснено також у східній частині поселення. Тут потужність культурного шару до 0,90 м. Артефакти відносяться до зрубної культурно-історичної спільноти, бондарихинської культури та скіфського часу. Орієнтовні розміри 300 × 100 м.

Поселення скіфського часу Молодіжний парк — вул. Пушкінська, 81, Київський р-н (виявлене експертизою земельної ділянки у 2007 р. К.Ю. Пеляшенко та С.А. Задніковим; розкопки І.Б. Шрамко у 2009 р.). Розташоване у сучасному центрі міста, у парку «Молодіжний» (його північно-західна частина), на правому корінному березі р. Харків. У ХІХ—ХХ ст. тут був міський цвинтар, давній культурний шар зберігся на вільних від могил ділянках. Його потужність 0,45—0,50 м. Орієнтовні розміри 70 × 70 м.

Поселення пеньківської культури вул. Челюскіна—вул. Ілліча — по вул. Ілліча, Київський р-н (виявлене у 2007 р. В.М. Окатенком). Розташоване на пологому схилі, біля заплави правого берега невеликого струмка (р. Очеретянка або Жуковка), який є правою притокою р. Харків. Територія зайнята приватною забудовою від першої половини ХХ ст. У цьому році на різних ділянках по вул. Ілліча (66 Б та 93) та вул. Челюскіна зафіксовано культурний шар потужністю 0,3—0,6 м. Орієнтовні розміри 300 × 75 м.

Поселення доби бронзи Чернівецька — по вул. Чернівецька та вул. Дунаєвського, Київський р-н (виявлене у 2007 р. та додатково обстежене у 2009 р. К.Ю. Пеляшенко). Розташоване поряд із зоною приватної забудови вздовж вказаних вулиць. Поселення займає дюнне підвищення у заплаві лівого берега безіменного струмка — притоки лівого берега р. Харків. По-

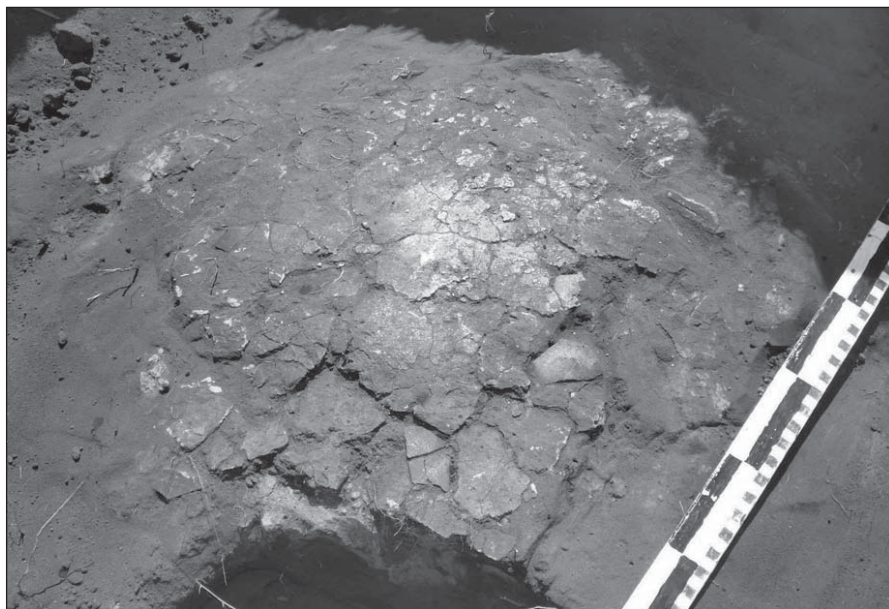

Рис. Поселення Семенів Яр черняхівської культури. Залишки вогнища

тужність культурного шару 0,60 м. Орієнтовні розміри 100 × 100 м.

Балаклійський р-н — пункт з керамікою салтівської культури Балаклія, 8-го Березня. На південній околиці міста у заплаві р. Волоська Балаклея на поверхні знайдено два фрагменти кераміки салтівської культури. Культурний шар відсутній.

Богодухівський р-н

Поселення черняхівської культури Семенів Яр в однойменному селі по вул. Дімітрова (Богодухівська міськрада) — розташоване в зоні житлової забудови на західній околиці села поблизу ставка, на першій надзаплавній боровій терасі лівого берега невеликого струмка, який є лівою притокою р. Мерла. Закладено три шурфи. Потужність культурного шару до 1,3 м. В шурфі 3 на глибині 0,6 м зафіксовано залишки глиняного вогнища розмірами 0,7 × 0,7 м (рис.). Для встановлення меж поселення необхідне додаткове шурфування.

Багатошарове поселення доби бронзи та черняхівської культури Сінне, вул. Лісова. Розташоване у північно-західній частині с. Сінне вздовж вул. Лісова, займає частину першої надзаплавної тераси правого берега безіменної правої притоки р. Мерла. Потужність культурного шару 0,3—0,9 м. Орієнтовні розміри 100 × 70 м.

Поселення скіфського часу Сінне, вул. Партизанська. Розташоване у північно-східній частині села та займає частину мису поміж двома відрогами безіменної правої притоки р. Мерла. Потужність культурного шару 0,30—0,35 м. Орієнтовні розміри 100 × 50 м.

Валківський р-н

Поселення скіфського часу Валки, Щорса — м. Валки, вул. Щорса, 134. Ділянка, на якій зафіксовано культурний шар, розміщена на пологому схилі сухої балки в межах інтенсивної приватної забудови. Шурф закладено на місцях, стіни та дно якої в межах шурфу не фіксувалися. Для встановлення потужності культурного шару необхідне додаткове шурфування.

Поселення скіфського часу Високопілля — с. Високопілля, вул. Шевченка, 5. Поселення розташоване у верхів'ях пологого схилу правого берега р. Коломак і знаходиться під приватною забудовою. Потужність культурного шару 0,6 м.

Поселення черняхівської культури Добропілля, вул. Шевченка — с. Добропілля, зафіксоване експертизою. Розташоване на пологому схилі правого берега р. Мокрий Мерчик. Частина поселення знаходиться під житловою забудовою. Потужність культурного шару до 0,9 м. Орієнтовні межі 300 × 100 м.

Курганний могильник скіфського часу Старий Мерчик (відомий від 1940-х рр. завдяки розкопкам одного кургану І.М. Луцкевичем, досліджували А.В. Бандуровський і В.М. Окатенко). У 2009 р. оглянуто курганну групу І, розташовану на північний захід від ферми. Зафіксовано сучасний стан курганів, деякі прив'язані до світової системи координат за допомогою GPS.

Вовчанський р-н

Поселення доби бронзи Верхня Писарівка 10 — с. Верхня Писарівка, вул. Рубіжанська, 13а. Розташоване на північно-західній околиці села, на боровій терасі в заплаві лівого берега р. Сівер-

ський Донець. Потужність культурного шару 0,30—0,45 м. Орієнтовні межі 120 × 60 м.

Поселення салтівської культури Верхня Писарівка 11 — по вул. Рубіжанська, 136. Розташоване на північно-західній околиці села у заплаві лівого берега р. Сіверський Донець. Потужність культурного шару 0,2—0,3 м. Орієнтовні розміри 50 × 50 м.

Поселення доби бронзи Старий Салтів, Яхт-клуб. Розташоване на північній околиці смт Старий Салтів, частково на території міського яхт-клубу. Поселення займає частину дюнного підвищення у заплаві правого берега р. Сіверський Донець (зараз Печенізьке водосховище) біля впадіння в неї безіменної притоки. Потужність культурного шару 0,5—0,6 м. Орієнтовні розміри 100 × 60 м.

Дергачівський р-н

Поселення черняхівської культури Безруки, вул. Шевченка — с. Безруки, вулиці Кірова та Шевченка. Розташоване на мисі першої надзаплавної тераси лівого берега р. Лопань, у зоні приватної забудови. Потужність культурного шару 0,6 м. Орієнтовні межі 300 × 100 м.

Поселення доби бронзи Гуківка — розташоване на південно-західній околиці с. Гуківка по вул. Чапаєва, 55 та займає частину пологого схилу лівого берега р. Криворотівка, неподалік від впадіння в неї р. Нецвитайка. Потужність культурного шару 0,3—0,4 м. Орієнтовні розміри 200 × 100 м.

Поселення скіфського часу Лужок 2 — розташоване на західній околиці с. Лужок, на дюнному підвищенні правого берега р. Лопань. Частково знаходиться під дачами. Потужність культурного шару 0,5 м. Орієнтовні межі 100 × 50 м.

Поселення доби бронзи Мала Данилівка, Міст — територія Малоданилівської сільради. Займає дюнне підвищення на лівому березі р. Лопань, неподалік у північному напрямку проходить кільцева дорога. Територія поселення частково зруйнована, а частина знаходиться під сосновим лісом. Потужність культурного шару 0,5 м. Орієнтовні межі 250 × 250 м.

Поселення пенківської культури Мала Данилівка, вул. Південна — розташоване на південній околиці сел. Мала Данилівка, на полі, в кінці вул. Південна, на схилі першої надзаплавної тераси лівого берега р. Лозовенька (ліва притока р. Лопань). Потужність культурного шару 0,3—0,4 м. Орієнтовні розміри 150 × 100 м.

Поселення культури багатоваликової кераміки Руська Лозова II (виявлене С.А. Задніковим у 2007 р.) в с. Руська Лозова, по вул. Зоряна, 24. Розташоване на північний схід від села на схи-

лі невеликого яру. Територія зайнята городами. Потужність культурного шару 0,2—0,3 м. Орієнтовні межі 400 × 200 м.

Поселення доби бронзи Пересічна 3 — сел. Пересічне, вул. Ю. Деркача, 21. Розташоване на першій надзаплавній терасі лівого берега р. Уда. Поверхня має незначний ухил у південному напрямку, вона здебільшого задернована, на окремих ділянках — розорана (використовується під городи). Верхня частина давнього культурного шару зруйнована глибокою оранкою, потужність автентично збереженого шару 0,1 м, знахідки трапляються також у похованому ґрунті (0,4 м). Розміри поселення встановити важко через щільну житлову забудову.

Курганна група Прудянка — смт Прудянка, вул. Березова. Три кургани розміщені на пологому схилі, задерновані та частково використовуються під городи. Діаметр їх близько 35—45 м, висота до 2 м. В полі одного залито фундамент під будівлю.

Багатшарове поселення доби бронзи та скіфського часу Черкаська Лозова 1 (зафіксоване наприкінці 1990-х рр. К.Ю. Пеляшенком та Д.С. Гречко, у 2005 р. С.І. Берестнев заклад шурф у ході експертизи), територія Черкасько-Лозівської сільради. Поселення займає першу надзаплавну терасу лівого берега Лозовеньківського водосховища (р. Лозовенька). Зараз територію інтенсивно використовують під малоповерхову забудову. У шурфі, закладеному в південно-західній частині поселення, потужність культурного шару 0,5 м. У двох шурфах у східній частині поселення потужність культурного шару 0,6—0,7 м. Орієнтовні розміри поселення 700 × 300 м.

Поселення скіфського часу Черкаська Лозова 8 — с. Черкаська Лозова, вул. Театральна, 5. Розташоване на північно-східній околиці села на мисі між двома сухими ярками — відрогами притоки лівого берега р. Лозовенька. Потужність культурного шару 0,3—0,4 м. Орієнтовні розміри 200 × 100 м.

Зміївський район

Поселення доби бронзи Першотравневе, територія Бірківської сільради. Розташоване на дюнному підвищенні між селами Бірочек Другий та сел. Першотравневе, на лівому березі невеликого струмка (біля ставка), що є правою притокою р. Мжа. Територія поселення вільна від забудови. Потужність культурного шару 0,5 м. Орієнтовні межі 200 × 70 м.

Пункт з ліпною керамікою біля с. Тимченки. Окремі уламки посуду доби бронзи виявлені при шурфуванні краю борової тераси, у заплаві правого берега р. Мжа, на південь від с. Тим-

ченки, неподалік від господарського двору. У 17 шурфах не зафіксовано ані вираженого культурного шару, ані об'єктів.

Нововодолазький р-н

Поселення черняхівської культури Винники — с. Винники, вул. Механізаторська (виявлене у 2008 р. С.А. Задніковим). Розташоване на західній околиці села, праворуч від автомагістралі Харків—Сімферополь. Займає схил тераси правого берега р. Камишеваха. Потужність культурного шару 0,35—0,40 м. Орієнтовні розміри 200 × 100 м.

Печенізький р-н

Багатошарове поселення доби бронзи — раннього середньовіччя Печеніги 5, Печенізька селищна рада. Поселення розміщене на мисоподібному дюнному підвищенні правого берега р. Сіверський Донець у сосновому лісі. Поверхня задернована. Підйомний матеріал не фіксується. Поселення перетинають ґрунтові дороги та рови. Потужність культурного шару в середньому 0,25 м, знахідки трапляються також і в похованому ґрунті. Мінімальні орієнтовні розміри 200 × 100 м. Для уточнення меж поселення необхідне додаткове шурфування.

Поселення пізньозарубинецького часу Печеніги 6 — на схід від сел. Печеніги. Займає невелике дюнне підвищення у заплаві р. Сіверський Донець біля злиття старого і нового русла річки, що нижче дамби Печенізького водосховища. Потужність культурного шару 0,3 м. Орієнтовні розміри 100 × 50 м.

Харківський р-н

Поселення черняхівської культури Вільхівка (виявлене С.А. Задніковим у 2006 р.) — с. Вільхівка, вул. Зарічна, 19. Займає надзаплавну терасу лівого берега р. Роганка, з заходу розташований ставок, зі сходу та півдня — приватні нещодавно зведені будинки. Розміри поселення не встановлені — територія поряд забудована, а природний рельєф змінений сучасними потужними насипними нашаруваннями.

Багатошарове поселення Пісочин Мобіль 2 — смт Пісочин, мікрорайон Мобіль (виявлене у 2008 р. С.А. Задніковим, того ж року здійснено охоронні розкопки І.Б. Шрамко). Розташоване поряд із зоною житлової багатопверхової забудови та займає частину борової тераси у заплаві правого берега р. Уда. Значна частина культурного шару пошкоджена земляними ро-

ботами. Потужність культурного шару 0,25—0,40 м. Орієнтовні розміри 200 × 70 м.

Багатошарове поселення Циркуни 13, територія Циркунівської сільради (виявлене у 2008 р. С.А. Задніковим та К.Ю. Пеляшенком). Розташоване на великому дюнному підвищенні у заплаві лівого берега р. Харків, на південний захід від с. Циркуни. Руйнується через видобуток піску. Потужність культурного шару в шурфах 0,30—0,45 м. Знахідки представлені уламками кераміки доби бронзи та пеньківської культури. Орієнтовні розміри 1000 × 200 м.

Чугуївський р-н

Чугуївське городище — м. Чугуїв, бульвар Комарова, 1г. Ділянка розміщена поряд з історичною частиною міста, задернована, завалена сміттям. На ній зафіксовано перевідкладені нашарування з матеріалами козацького часу та салтівської культури потужністю 0,5 м, що знаходяться під завалами сучасного побутового й будівельного сміття (1,4 м).

Чугуївське городище салтівської культури та козацького часу — м. Чугуїв, пл. Леніна (відоме від XVI ст. за писемними джерелами, досліджували Л.І. Бабенко та Г.Є. Свистун). Городище знаходиться в сучасному центрі міста, на високому мисі, утвореному правим корінним берегом р. Сіверський Донець та його притокою струмком Березовим. У 2009 р. на північний-захід від пам'ятника В.І. Леніну закладено три шурфи, в яких зафіксовано культурний шар. Знахідки представлені переважно уламками гончарного посуду XVII—XVIII ст. (московського і черкаського типів), також знайдені фрагменти посуду салтівської культури.

Поселення черняхівської культури Чугуїв, вул. Чапаєва — по вул. Чапаєва, 18—22. Займає пологий схил мису, який виходить до місця впадіння струмка Березовий до р. Чуговка. Територія поселення зайнята приватною забудовою. Шурфуванням встановлено потужність культурного шару — до 0,7 м.

Поселення салтівської культури Клуґіно-Башкирівка 2 — по вулицях Горішного та Піщана в с. Клуґіно-Башкирівка (виявлене К.Ю. Пеляшенком у 2007 р.). Займає дюнне підвищення в заплаві лівого берега р. Сіверський Донець, частково зруйноване будівлями колишньої МТФ та приватною забудовою. Потужність культурного шару 0,15—0,20 м. Орієнтовні розміри 100 × 50 м.

